5. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І. А. Акімова. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

УДК 58.0826006953+908(477)

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ БІОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Кузь М. М.

Хмельницький національний університет
E-mail: kzmkhl10@ukr.net

У роботі досліджено проблему формування медіаграмотності та навичок критичного аналізу біологічної інформації у здобувачів освіти. Стрімкий розвиток цифрових технологій та масове поширення псевдонаукових теорій (антивакцинаторство, ГМО-фобія, фейкові методи лікування) вимагають трансформації підходів до навчання біології. Визначено ключові інструменти та методичні прийоми, що сприяють розвитку критичного мислення учнів та студентів під час роботи з медіатекстами природничого спрямування.

Сучасний інформаційний простір перенасичений даними, значна частина яких стосується здоров'я людини, екології та біотехнологій. Під час кризових ситуацій, таких як пандемії або екологічні катастрофи, суспільство стикається з явищем «інфодемії» – лавиноподібним поширенням неперевіреної інформації. Для сучасної молоді здатність відрізнити науковий факт від маніпуляції чи відвертої дезінформації є критично важливою життєвою компетентністю. Тому інтеграція медіаграмотності в курс біології є актуальним завданням сучасної освіти. Обґрунтовано методики, що дозволяють учням та студентам відрізняти наукові факти від заідеологізованих догм, фейків та маніпуляцій**.**

Аналіз методів інтеграції медіаосвітніх елементів у процес навчання біології для формування у здобувачів освіти навичок критичного аналізу природничого контенту. Визначити ключові критерії медіаграмотності, необхідні для деконструкції та критичного аналізу заідеологізованої біологічної інформації в освітньому процесі [1, 2].

Методика критичного аналізу біологічного контенту (Алгоритм для освітнього процесу)

Для навчання учнів та студентів верифікації інформації доцільно використовувати алгоритм «П'яти фільтрів»:

1. Оцінка джерела; 2. Аналіз доказів; 3. Пошук маніпуляцій; 4. Фактчекінг; . 5. Науковий факт.

Аналіз першоджерела. Хто є автором публікації? Чи є посилання на рецензовані наукові журнали (Nature, Science, PubMed)?

Перевірка експертності. Чи має особа, яка коментує біологічне явище, профільну освіту та науковий ступінь у цій галузі?

Виявлення емоційних маркерів. Використання клікбейтних заголовків на кшталт «Вчені приховують...», «Шок! Знайдено ліки від усіх хвороб!» свідчить про маніпуляцію.

Аналіз аргументації. Чи базується твердження на репрезентативній вибірці та контрольованих дослідженнях, чи на поодинокому суб'єктивному досвіді?

Для ефективного розвитку медіаграмотності педагогам рекомендовано впроваджувати такі практичні завдання:

- Кейс-метод «Анатомія фейку». Учням пропонується реальна стаття з жовтої преси або соцмереж про «нову мутацію». Завдання - знайти логічні помилки та спростувати текст за допомогою підручника чи авторитетних наукових баз даних.

- Гра «Сліпий рецензент». Здобувачі освіти виступають у ролі наукових редакторів, які мають схвалити або відхилити публікацію матеріалу в медіа на основі аналізу його доказової бази.

- Створення власного медіапродукту. Написання постів для соціальних мереж, зйомка відео в TikTok або створення інфографіки, де складні біологічні процеси (наприклад, реплікація ДНК або фотосинтез) пояснюються просто, але без втрати наукової точності [3].

Отже, формування медіаграмотності у процесі вивчення біології трансформує пасивне засвоєння знань у активне критичне пізнання. Критичний аналіз медіатекстів біологічного змісту є запорукою формування наукового світогляду. Завдяки інтеграції інструментів фактчекінгу в освітній процес, учні не лише краще

засвоюють біологічні поняття, а й формують захисний імунітет проти інформаційних маніпуляцій, що безпосередньо впливає на якість їхнього життя та збереження здоров'я.

Впровадження медіаграмотності на уроках біології:

-Використання кейс-методу: розгляд історичних та сучасних наукових суперечок (наприклад, ГМО, вакцинація).

-Навчання розпізнаванню мови плакату та емоційних тригерів у науково-популярних статтях і медіа.

-Верифікація джерел: перевірка, чи спирається інформація на міжнародні рецензовані наукові дослідження, чи базується на лозунгах та авторитеті однієї особи.

- Виявлення логічних хиб та маніпуляцій: пошук підміни понять (наприклад, ототожнення адаптації організму із успадкуванням набутих ознак).

- Контекстуалізація: з'ясування того, чи не є поданий біологічний факт результатом політичного чи ідеологічного замовлення [4, 5].

Список літератури

1. Каліберда М. С., Шаламов Р. В. Медіаграмотність на заняттях з біології : метод. посіб. для вчителя. Київ : АУП, ЦВП, 2020. 60 с. https://www.aup.com.ua/book-review/mediagramotnist-na-zanyattyakh-z-biolo.
2. Академія Української преси. Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції «Критичне мислення в епоху токсичного контенту» 21 лют. 2020. – URL:https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_8_konf_2020.pdf .
3. Збірник освітніх практик з медіаграмотності / За ред. В. Іванова. Київ : Центр Вільної Преси, 2020. 184 с.
4. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: Критичне мислення у мультимедійному світі : підруч. для вчителя / пер. з англ. С. Дьома ; за ред. В. Ф. Іванова. Київ : АУП, ЦВП, 2017. 319 с.
5. National Center for Science Education (NCSE). Media Literacy in Science Classroom. URL: https://ncse.ngo.